

Een uitdaging voor de economische theorie

Max Planck heeft eens gezegd dat hij de economische analyse de rug had toegekeerd omdat daar meer dan vier dimensies in voorkomen. Sindsdien zijn in de economische theorie belangrijke vorderingen gemaakt om een aantal van die extra dimensies – althans formeel – onder de knie te krijgen. Hoe complex de materie is blijkt uit het recente rapport over de economische ontwikkeling van de Europese Gemeenschap en de vorming van de interne markt 1). Uit dat rapport blijkt tevens hoezeer het van belang is sommige economische vraagstukken meerdimensionaal aan te vatten.

In het rapport worden vier stellingen geformuleerd „met een solide basis in de economische theorie en de toegepaste analyse” (blz. 19 van de Engelse tekst, hier vertaald):

- „er zijn grote economische voordelen te bereiken door een grotere openheid voor handel in goederen en diensten tussen landen;
- .... de risico's van een ongelijke verdeling van de voordelen die uit internationale handel voortvloeien en van overgangsproblemen op het gebied van de werkgelegenheid zijn aanzienlijk;
- de micro-economische efficiencyvoordelen van marktintegratie moeten gepaard gaan met hogere economische groei, anders is er geen voordeel voor de economie als geheel;
- .... het handhaven van open kapitaalmarkten, vaste wisselkoersen en autonoom macro-economisch beleid is fundamenteel inconsistent”.

Voor de ruimtelijk-economisch analist behoeft deze laatste uitspraak nuancering. Uitgangspunt is de traditionele Tinbergiaanse benadering van economische politiek in termen van doeleinden en instrumenten. Inderdaad wordt het integratievraagstuk meestal geanalyseerd met behulp van een macro-model waarbij instrumenten en doelstellingen worden geteld. De klassieke conclusie is dat bij vaste wisselkoersen en een vrij goederen en kapitaalverkeer monetaire politiek alleen externe stabiliteitsdoeleinden kan dienen mits er tevens sprake is van gecoördineerd macro-economisch beleid. Nu hangt het er maar van af wat men als doelstellingen poneert (stabiliteit, groei, allocatie, herverdeling) en welke instrumenten men onderscheidt (belastingvoeten, rentevoeten, loonvoeten, industriepolitiek, regionaal beleid, sociaal beleid om maar een paar soorten te noemen). Een aangepast model om dit alles te om-

J.H.P. Paelinck

vatten is dus wat ingewikkelder dan een reeks eenvoudige macro-modellen met bijbehorende macro-instrumenten.

In de eerste plaats is het noodzakelijk de macro-conclusies *aan te vullen* – wat het rapport ook doet – met gevolgtrekkingen voor afzonderlijke regio's en sectoren, voor *meso-structuren*. Neem bij voorbeeld het geval van de comparatieve voordelen. Als men redeneert in termen van volledig vrije markten, welke tendenties zijn er dan te verwachten? In welke activiteiten zullen verschillende regio's en sectoren zich specialiseren? Wat valt er te verwachten in termen van 'convergentie' van regio's, uitgedrukt in verschillende indicatoren? Hoe worden deze processen beïnvloed door voortschrijdende monetaire convergentie (dus met vaste wisselkoersen tussen nationale geldeenheden)? Binnen welke grenzen kunnen nog fiscale maatregelen worden gehanteerd?

Een tweede punt is inderdaad het *ruimtelijke* aspect. Het gaat hier o.a. om de cohesie van de Europese Gemeenschap. De vraag is wat men beschouwt als een rechtmatige herverdeling van de voordelen die Europese integratie (het totstandkomen van de interne markt) kan opleveren. Gedacht kan worden aan netto overdrachten via de EG-begrotingen. Men kan ook denken – en dat heeft onze voorkeur – aan 'herinvestering' in plaats van herverdeling, waarbij Europese regio's naar vestigingsprofielen toegroeien die gelijkwaardige kansen op het aan-

trekken en ontwikkelen van economische activiteiten bieden. Daarbij hoeft niet elke regio hetzelfde type infrastructuur toebedeeld te krijgen. Coherente diagnoses zijn op dit punt nog nauwelijks gesteld. Er is grote behoefte aan het doorlichten van ruimtelijke structuren. Blijft het huidige gebrek aan inzicht op dit punt bestaan, dan moet men vrezen dat in de komende jaren wordt doorgegaan met het verstrekken van placebo's. Het is de taak van de ruimtelijk econoom in plaats daarvan doeltreffende medicijnen aan te dragen. Het permanent 'monitoren' van de Europese regionale economieën is hiervoor een noodzakelijke voorwaarde.

Ook het opnemen van *tijdselementen* in de analyse van het Europese integratieproces is een belangrijke en noodzakelijke stap. Dit betreft met name de progressieve opbouw en afbouw van ruimtelijke 'infrastructuren' in ruimere zin. De vraag kan gesteld worden of bepaalde stappen in een ontwikkelingsproces kunnen worden overgeslagen, en zo ja, onder welke omstandigheden. Een zeer verbreide droom van relatief minder ontwikkelde gebieden is bij het gloren van het volgende morgenrood te ontwaken als een nieuwe 'Silicon Valley'; een probatum hiervoor zou zijn het opstarten van een zogenaamde 'technopool'. Maar net zoals het groeipoolconcept uit de jaren vijftig en zestig niet overal succes gesorteerd heeft, zo moet ook hier weer een aantal stappen voorafgaan aan het 'slagen' (hoe men dat ook moge meten) van een 'hi-tech' ontwikkeling.

Meso-structuren, ruimtelijke aspecten en tijdsaspecten zijn drie van de mogelijke dimensies die in het Europese integratieproces te onderscheiden zijn. Zij houden uitdagingen in voor de economische politiek, maar ook voor de economische theorie. Zoals gezegd heeft de econoom geleerd deze aspecten formeel onder de knie te krijgen, maar over wat hun inhoudelijke betekenis zou moeten zijn, „magistri certant, sed adhoc sub judice lis est”...

1) *Efficiency, stability and equity*. Rapport van een studiegroep ingesteld door de Europese Commissie onder voorzitterschap van T. Padoa-Schioppa, Brussel, april 1987.